

Przed wojną wytrącano — dzisiaj, dano nam pióra do ręki

Rozmowa z literatem

J. Koprowskim

L iterat przed wojną i dziś. Jego sytuacja ówczesna i teraz. Czy próbowaliśmy kiedyś poważnie zastanowić się nad głębokimi różnicami, jakie zachodzą między owym literata „wczoraj”, a jego „dziś”? A są to różnice olbrzymie i warto je sobie bliżej uświadomić.

Z prośbą o scharakteryzowanie przedwojennej doli pisarza zwróćliśmy się do popularnego, zwłaszcza na gruncie łódzkiego poety, pisarza i publicysty — Jana Koprowskiego.

Posłuchajmy, co opowiedział nam na ten temat.

— Pisarz, jak i twórcy w innych dziedzinach, czuli się w Polsce międzywojennej zupełnie niepotrzebni. Nawet panegryści ówczesnego ustroju odnosili to wrażliwie. Niech tu dowodem będzie opinia reżimowego krytyka Zdzisława Dębickiego, który w jednym ze swych felietonów „ubolewał” nad upadkiem pozycji pisarza w Polsce sanacyjnej.

W szczególnie trudnej sytuacji znajdowali się pisarze pochodzenia robotniczo-chłopskiego. Byli szykanowani, konfiskowano ich utwory, nie mogli znaleźć pracy. Pisarzy zaangażowanych po stronie walczącego proletariatu, jak Broniewskiego, Państwaka i innych — więziono.

Jak najgorszą była też sytuacja moralna i materialna pisarzy. Literatura była najczęściej zajęciem ubocznym. Żeby się utrzymać przy życiu pisarz musiał się chwycić rozmaitych prac i nie zawsze je znajdował. Czestym zjawiskiem było przymieranie głodem.

Z NĘDZY POPEŁNIŁ SAMOBÓJSTWO

Przypominam sobie, jak to jeden z bardzo uzdolnionych poetów — Bronisław Ludwik Michalski, nie mogąc pogodzić się z panującymi stosunkami, odebrał sobie życie, skacząc z mostu Poniatowskiego do Wisły. Pamiętam także, jak znany legionowy pisarz Kaden-Bandrowski, który sam kumulował w swym ręku wiele posad, zwracał się do młodych pisarzy z następującą, charakterystyczną „apostrofą”:

„Piszcie, piszcie, ale nie obarczajcie mnie odpowiedzialnością za materialne wyniki tego zawodu. Za pisanie nikt jeszcze nie kupił sobie kamienicy, ani nawet roweru”.

TAK RZECZYWIŚCIE BYŁO

Książki ukazywały się w minimalnych nakładach. Często były wypadki, że autorzy musieli dopłacać prywatnym firmom wydawniczym, zwłaszcza za wydanie tomików wierszy. Tomiki te ukazywały się zazwyczaj w ilości od 100 do 200 egzemplarzy. Tak np. wydany przeze mnie w 1936 r. tomik wierszy pt. „Do mojej ziemi!” również nie przekroczył powyższej liczby nakładu. A najwybitniejsze dzieła prozy osiągały zaledwie... 2000 egzemplarzy nakładu!

Nad młodymi, początkującymi pisarzami nie było żadnej opieki, przez co zmarowało się wiele talentów, zwłaszcza z klasy robotniczej i biednego chłopstwa.

NOWA DROGA

Ustrój Polski Ludowej przywrócił piarstwu pełną wartość społeczną. A nie ma chyba nic piękniejszego dla twórcy i pisarza — jak zresztą i dla każdego pisarza — nad poczucie jego pełnej użyteczności i przydatności społecznej. Pisarz w naszym kraju ma dziś pełne możliwości rozwoju. Jego sytuacja moralna i materialna jest dziś również jak najbardziej sprzyjająca. Ogromnie zwiększyły się nakłady książek. Tomiki wierszy wydawane są w ilości 5–10 tys. egzemplarzy, powieści uzyskują nienotowane w dziejach naszej literatury nakłady 10–20–30 tys. egzemplarzy. Moje powieści: „Opowieść o moim ojcu” i „Sprawa Marcina Plechoty” uzyskały w łącznym nakładzie ponad 20 tys. egzemplarzy.

Dziś młodzi pisarze otoczeni wszechstronną opieką Rządu i Partii, organizacji zawodowych i społecznych — mają otwartą drogę do pełnego rozwoju swoich możliwości twórczych. Co zdolniejsi spośród nich otrzymują stypendia.

Młodzi robotnicza i chłopska grupuje się w klubach młodych pisarzy przy Związku Literatów, otrzymując pomoc materialną i możliwości kształcenia ideowo-literackiego.

Toteż, gdy w projekcie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej czytamy w artykule 62:

1. Obywatele Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej mają prawo do korzystania ze zdobyczy kultury i do twórczego udziału w rozwoju kultury narodowej.

2. Prawo to zapewniają coraz szerzej: rozwój i udostępnienie ludowi pracującemu miast i wsi wydawnictw książkowych i prasy, radia, kin, teatrów, muzeów i wystaw, domów kultury, klubów, świetlic, wszechstronne popieranie i pobudzanie twórczości kulturalnej mas ludowych i rozwoju talentów twórczych — wiem, że nie jest to zapowiedź, czy program — lecz istniejąca już od kilku lat i potwierdzona w projekcie Konstytucji — realna rzeczywistość.

Pisarze świadomi tej sytuacji, jaką stworzyło im Państwo Ludowe, pragną wszystkie swoje siły oddać sprawie budującego się socjalizmu, sprawie tworzącego się narodu socjalistycznego.

Rozmowę przeprowadził Z. N.

KONSTYTUCJA

Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej
zapewnia wszechstronny rozwój
kultury narodowej

Dyskutujemy o KONSTYTUCJI

Antoni Konopka
Prof. Uniwersytetu Łódzkiego

Lud pracujący jest gospodarzem swego kraju

CAŁKOWICIE zrozumiałym i uzasadnionym jest żywy odzwiek i zainteresowanie, jakie obudził w szerokich sferach pracującego społeczeństwa projekt naszej nowej Konstytucji. — Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Właściwie ocenimy ten projekt Konstytucji, gdy go porównamy z konstytucyjami państw kapitalistycznych oraz z konstytucyjami polskimi minionego okresu obszarniczo-kapitalistycznego.

Tamte konstytucje po faryzeuszowsku głosiły i głoszą, że państwo jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli, że wszyscy obywatele są równi wobec prawa itd., itp. Ale rzeczywistość na każdym kroku zadaje temu kłam, wykazując, że państwa te to nic innego, jak mniej lub bardziej zamaskowane demokratyczne frazeologię dla otumaniania maluczkich — aparaty władzy klasowej kapitalistów i obszarników, stanowiących znikomą mniejszość w społeczeństwie, dla utrzymania w jarzmie uległości i coraz bezwzględniejszej eksploatacji zarówno robotników, pracowników jak i drobnych wytwórców towarowych — chłopów, rzemieślników i chałupników — we własnym społeczeństwie, jak i obcych narodów mniejszych i słabszych.

Przypomnijmy pewne fakty z naszej niedawnej przeszłości. Gdy robotnicy i chłopci zmuszeni byli do masowych wystąpień w obronie swoich najbardziej elementarnych praw życiowych, obszarnicy i kapitaliści posyłali przeciwko nim, przy usłudze pomocy oddanych im rządów, oddziały policyjne, które krwawo tłumili demonstracje robotnicze i chłopskie, jak to miało miejsce w Pabianicach pod Łodzią, czy też w Warszawie i Krakowie, Lesku, czy Jądowie, Limanowej czy Ostaszynie itd., itd.

Czy jednak chociażby jeden raz tak się zdarzyło, żeby za te morderstwa pociągnięto do

odpowiedzialności rzeczywistych winowajców — kapitalistów i obszarników, czy też przedstawicieli posłusznych im rządów, czy też bezpośrednich wykonawców — oprawców politycznych?

Wiadomo, że nie. Natomiast do więzień na długie lata byli

ANTONI KONOPKA,
profesor ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego.

wturceni przez usłudze dla obszarników i kapitalistów sądy — robotnicy i chłopci.

Tak ta „równość wszystkich obywateli wobec prawa” wygląda w praktyce we wszystkich państwach kapitalistycznych.

Projekt naszej nowej Konstytucji — Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jasno i wyraźnie stwierdza, kto jest gospodarzem kraju. Jest nim lud pracujący, robotnicy i chłopci, stanowiący przytłaczającą większość społeczeństwa, a tymi przeciwko komu skierowana jest władza ludu, to klasy społeczne żyjące z wyzysku robotników i chłopów, to kapitaliści w mieście i na wsi.

W dziedzinie zagadnień społeczno-gospodarczych projekt naszej nowej Konstytucji stwierdza, że podstawową dźwignią naszego życia gospodarczego jest stanowiący ogół no-narodowe mienie — socjalistyczny przemysł państwowy. Władza ludu otacza również pełną opieką indywidualne gospodarstwa pracujących chłopów, rzemieślników i chałupników, okazując im pomoc swą w obronie przed wyzyskiem kapitalistycznym oraz dla zwiększenia ich poziomu technicznego i produkcyjnego, a tym samym dla zwiększenia ich dobrobytu i kultury. Zagwarantowana jest również ich indywidualna własność i pra-

KAŻDY OBYWATEL
POLSKIEJ RZECZYPO-
SPOLITEJ LUDOWEJ O-
BOWIĄZANY J E S T
S T R Z E C WŁASNOŚCI
SPOŁECZNEJ I UMAC-
NIAC JĄ JAKO NIE-
WZRUSZONĄ PODSTA-
WĘ ROZWOJU PAŃ-
STWA, ŹRÓDŁO BOGA-
CTWA I SIŁY OJCZYZNY.
(Z projektu Konstytucji
Polskiej Rzeczypospolitej
Ludowej).

Zmieniło się nasze życie

Przewodnicząca Prezydium MRN w Zduńskiej Woli, KLEMENTYNA CHRZANOWSKA mówi:

Jestem matką 8-ga dzieci. Przed wojną je dynym żywicielem rodziny był mój mąż, który pracował jako robotnik sezonowy w cegielni Lipowskiego. Jednego roku nie zdążył przerobić przez pisowych 26 tygodni, więc nie wyrobił sobie zapomogi zimowej. Dostawaliśmy wtedy przez zimę trochę chleba i węgla, co starczało na pół miesiąca. Było to w roku 1931. Urodził nam się wtedy syn Jerzy, który jest teraz oficerem w Wojsku Polskim. Gdyby nie pomoc innych ludzi, trudno by nam było wtedy wyżyć.

Gdy córka moja, Irena skończyła 5 klas szkoły podstawowej, a nie miałam za co wysłać jej dalej, chciałam, żeby dostała się do fabryki. U Piłkielnego pracowała w tkalni znajoma moja Feliksia, która chciała moją córkę nauczyć na krośnie. Zagrożono jej wtedy, że sama wyłec z fabryki jak będzie drugich uczyła.

A DZIŚ. Mój mąż pracuje na kolei. Starsze dzieci są już poważnie na swoim. Ja zaś jestem przewodniczącą Miejskiej Rady Narodowej w Zduńskiej Woli.

Praca jaką nakłada na mnie to stanowisko, jest odpowiedzialna. Bowiem w art. 38 projektu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jest powiedziane:

„Rady Narodowe troszczą się stale o codzienne potrzeby i interesy ludności, zwalczają wszelkie przejawy samowoli i biurokratycznego stosunku do obywatela, sprawują i rozwijają kontrolę społeczną działalności urzędów, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji”.

Staram się, by nałożone na mnie obowiązki spełniać zawsze najlepiej, gdyż wiem, że władza jaką mi powierzono, pochodzi od obywateli, od ludu pracującego i jemu ma służyć.

Rozmowę przeprowadziła korespondentka „Dz. Ł.”

Z. OLSZEWSKA.

Troska o dzieci

Głodne i bezdomne dzieci, to powszechny widok jaki można było oglądać w Polsce przedwarszawskiej. Ich szkołą była ulica, ich przyszłością — przytułek dla bezdomnych i bezrobotnych. (Zdjęcie u góry przedstawia widok ulicy warszawskiej w okresie przedwarszawskim).

Dzisiaj w Polsce Ludowej stworzono dziecku wszelkie warunki dla jego rozwoju i zabezpieczono przyszość... (Zdjęcie u dołu przedstawia wnętrze pałacu b. fabrykanta w Mikuszowicach, gdzie obecnie rozlega się gwar działalności przebywającej na koloniach).

